

פניני הפרשה

משפטים

עלון מס'

972

שנה כ' התשע"ט

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

לא לבהור בעבדות!

ורצע אדוניו את אזנו במרצע – כתב רש"י: ומה ראה אוזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף? אמר ר' יוחנן בן זכאי; אוזן זאת ששמעה על הר סיני: "לא תגנובו!" והלך וגנב – תרצע. ואם מוכר עצמו: אוזן ששמעה על הר סיני: "כי לי בני ישראל עבדים", והלך זה וקנה אדון לעצמו – תרצע". ויש להבין, אם הסיבה לרציעה היא הגניבה או המכירה לעבדות, אז היה על הגנב או המוכר עצמו לעבד, להירצע מיד עם תחילת העבדות, ולא רק אחר שש שנים, בגלל רצונם להמשיך בעבדות?

בעצם הענין יש להתבונן, מה החסרון בעבד העברי, הרי חייב הוא בכל המצוות כולם (שלא כמו עבד כנעני)? אלא כיון שאינו ברשות עצמו, אינו יכול להתמסר בכל כוחו לעבודת ה'. והנה, אם קרה מקרה שאדם גנב, הוא מצטער על כך, ואינו רוצה להישאר במצב זה, וכך אם מכר עצמו מפני דוחקו, הוא מעונין שהדבר יהיה זמני, ואינו רוצה להשלים עם מצבו, הוא לא רואה בכך מטרה, ולכן אין סיבה לרצוע את אזנו. אך אם הוא רוצה להישאר באותו מצב של עבד עולם, ואינו מעונין לעבוד את ה' בכל כוחו ואפשרויותיו, בגלל אהבתו לאדונו לאשתו וילדיו, הרי הוא בוחר להיות עבד לעבדים, ומסיר אזנו משמוע בקול ה'. למפרע התברר שאין העבדות אצלו עונש, שהרי עדיין הוא בוחר בעבדות וטוב לו להיות עבד. מעתה, חסר לו בשמיעת החוקים בהר סיני, ודין הוא שיענש באזנו.

סיפר תלמידו של בעל ה"קצות החושן": משהגיע בין הזמנים והייתי צריך להיפרד מרבי, נכנסתי בחיל ובפחד אל הקודש פנימה להתברך בברכת פרידה מהגאון הגדול. כשנכנסתי ואמרתי לרבי שברצוני להיפרד, לא אמר לי מאומה, רק תפס ידי בידו הקדושה והטהורה, והחל לומר בקול מתוק מלה במלה את הפסוקים מספר קהלת (יא, יט) "שמה בחור בילדותיך ויטיבך לבך בימי בחורותך והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך", וכאן הפסיק לרגע קט הרב הקצות, ומיד החל לזעוק בקול זעקה כשהוא מנענע בחזקה את ידי ומושיך ומטעים את המלה "ודע!", וסיים כשפניו המהורים בערו כלפידי אש קודש: "כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט". סיים התלמיד את סיפורו: הרבה שנים כבר עברו ממעמד זה, אך הפחד שמורי ורבי הכנים בי כשאמר את הפסוק: "כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט", היה כל כך חזק, שאינו נותן לי לחשוב לעבור חלילה אפילו על גנדוד קל של עבירה...

לא תהו בְּרָאָה	עצה טובה
<p>בעלי חיים טורפים</p> <p>אפילו מי שנראים כמו טורפים אכזריים בטבע, משמשים למעשה תפקיד מכריע בגלגל החיים, המאפשר את קיומם של מיליוני מינים אחרים. הפילים למשל מגיעים לגיל ששים ומחמלים במסעם הארוך באפריקה את כל מקורות המזון הנקרים בדרכם. אלמלא האריות שמדללות את אוכלוסייתם, היו הפילים מחמלים את כל מאגרי המחיה באפריקה, גוזרים מוות על כל בעלי החיים האחרים – ולכסוף היו נכחדים ברעב בעצמם! כל מאוזן חיים אחר היה הופך את אפריקה ליבשת מדברית שוממה. (הרב דניאל בלם הי"ו).</p>	<p>כשאדם מנהל אתך ויכוח על דבר מסוים, לרוב מסתתר מאחורי עמדתו בויכוח דבר שונה לחלוטין ממה שנראה לעין. בכדי להבין מה עומד מאחורי טענותיו, הנח לו להמשיך ולבטא את טענתו באריכות, ובינתיים במקום להתעסק בהכנת תגובה, נסה להבין את המניעים שלו, ואז ענה לו בהתאם. (ע"פ הרב נח וינברג זצ"ל).</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"וטעם סיבת אורך הגלות הוא פשוט, כמו שאמרו רבותינו ז"ל: כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה. וכל עוד שבידינו העוונות, אין תפלתנו נשמעת, כמו שאמר הכתוב (ישעיה נט, ב) 'כי אם עוונותיכם היו מבדלים בינכם לבין אלוקיכם וחטאותיכם הסתירו פנים מכם משמוע'".

(מגיד חדשות ח"ט דרוש נ"ב)

כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע – "דיבר יי' נעשה" ראשי תיבות דין. ואפשר לרמוז שאמרו בני ישראל שנעשה כמו שיורונו הדיינים, ולא נעשה שום דבר קטון או גדול בלא שאלת הדיין, ונשמע – שלא נסרב לשמוע דברי תורה. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

מלחמת החיים

הרבה יותר, עד שאפילו גבאי-צדקה מכובד יכול לספוג צעקות וקללות ולהישאר שוה נפש...

*

יום אחד עמד הגאון רבי חיים הלברשטאם מצאנו זצ"ל בעל ה"דברי חיים" על יד חלון חדרו והביט בעדו. ראה חסיד עובר, דפק על הזגוגית ורמז לו להיכנס.

כשנכנס אל החדר שאלו הרבי: "אמור לי, אילו מצאת ארנק מלא דינרי זהב, העפת מבט סביב, ואין איש. מה תעשה?!". האיש השיב מיד: "מה השאלה? כמובן שאמהר להשיבו לבעליו. אם לא אדע מיהו, אפרסם שמצאתי ארנק, שיבוא ויתן סימניו...".

הניף הרבי ידו בכיטול, שב וניגש לחלון, ואותה לחסיד נוסף להיכנס אליו. הלה בא, ונשאל אותה שאלה: "אמור לי, אם תלך ברחוב, ותמצא ארנק, מה תעשה?!". אורו עיניו: "רבי, לשם מה אספר סיפורים, שלש מבנותיי הגיעו לפרקן, הלואי ואמצא, תהיה זו ישועה גדולה!". "רשע אתה!" גער בו הרבי, ושב לחלון. כעת אותה לחסיד שלישי שיגש אליו, ואף בפניו הציג את שאלתו.

הרהר החסיד ואמר: "מול פניו הקדושות של הרבי, אין לי ספק שהייתי מנסה לאתר את המאבד, ומשיב אבדה לבעליה. אבל באמצע הרחוב כשאני עם יצרי, נו, לא יודע... אין ספק שתהיה התגוששות קשה בין היצר הרע ליצר הטוב. היצר הרע יורה היתרים שונים, כמו "עיר שרובה נכרים", "ולא יהיה בך אביון", "שלך קודם לשל כל אדם", "אל תחמיר על חשבון ילדיך"; ואילו היצר הטוב ידחוק בי להחזירה ולקיים מצות עשה מדאורייתא של השבת אבידה. איני יודע יד מי היתה גוברת לבסוף... לכן אני מתפלל לה' שלא ינסה אותי ושלא אמצא שום ארנק...".

נהנה הרבי מתשובתו הכנה ושיבחו: "אתה חכם אמיתי! דע לך שדוקא אדם כמוך הוא שיחזיר את האבדה! מצד אחד מודע אתה לצד של היצר הרע ואינך בטוח בעצמך, ומצד שני אתה מודע לצד של היצר הטוב, וכיון שאתה ערוך ומוכן לקראת ההתמודדות, ייקל עליך בשעת מעשה להכריע את הכף לטובת היצר הטוב".

גבאי צדקה מגיע לניו-יורק ועורך מגבית על פי רשימת כתובות של נדבנים. באחת הכתובות, פותח לו בעל הבית את הדלת, ומתחיל לקלל ולצעוק. כאשר הוא רואה שהגבאי אינו מגיב, הוא שולף שטר של מאה דולר ונותן לו. לאחר מלות תודה, פונה הגבאי ללכת לדרכו. אבל אז תופס אותו התורם ושואל: "תגייד, איך זה שלא ברחת כשצעקתי?".

מחייך הגבאי ושולף מכיסו את רשימת הנדיבים שלו, ומראה לו: "הנה בבקשה, תחת הכתובת שלך מופיע: "מקלל, צועק ובסוף תורם מאה דולר"..."

*

רבנו בחיי זצ"ל בספרו "חובות הלבבות" (שער יחוד המעשה פרק ה') מספר על חכם אחד שפגש קבוצת חיילים שחזרה עטורת נצחון ממלחמה עקובה מדם שנמשכה תקופה ארוכה. אמר להם אותו חכם: "חזרתם מהמלחמה הקטנה ועתה עליכם להתכונן למלחמה הגדולה".

תמהו החיילים: "זה עתה אנו שבים ממלחמה גדולה ונוראה, איזו מלחמה גדולה עומדת כעת לפתחנו?".

אמר להם: "על מלחמת היצר וחילותיו אני מדבר, שהמלחמה עמו היא הגדולה שבמלחמות. המלחמות האנושיות מוגבלות הן בזמן, ולא תוכלנה להימשך לעולם. לעומת זאת, מלחמת היצר מתארכת ונמשכת כל עוד נשמת האדם באפו. כל אויב, אם אתה מנצחו מספר פעמים, הוא נכנע. אבל היצר אינו כן, גם אם תבחר בטוב, לעולם לא תסתיים המלחמה. היצר ימשיך לתקוף, וחייליו יסתערו ללא הפסקה".

*

אימרה מפורסמת אומרת כי מי שאינו חש כי מצוי הוא בעיצומה של מערכה מול יצרו, בוודאי כבר הצליח היצר לנצחו... כשאדם אינו ער לכך שהוא במלחמה, הוא רדום, וליצר קל יותר להפתיעו ולהכשילו. כוחו של היצר הוא בהפתעה. ההפתעה מוצאת את האדם מבלבל ואז הוא עושה שגיאות.

עצם ההכרה בהתמודדות עם היצר כמלחמה לכל דבר, היא כבר סוג של נצחון על היצר.

בעזרת מודעות ודמיון מודרך, ההתמודדות קלה

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

משפיע או מושפע

אמר לו: "כן, התבוננתי וראיתי שיש בה בנותן-טעם!".

"אם כך ההלכה היא – אקבל" ניאות החותן.

למחרת היום, היה החתן יושב בחדרו ולומד, והנה חותנו שוב נצב לקראתו ופניו זוהרות. "סלח לי, חתני היקר, על שגם היום אני מפריעך בלמוד, אבל מעשה בא לידי והוריתי בו הלכה כפי שלמדתי מפייך, ורצייתי לקבל את הסכמתך!".

"מה ארע?" השתומם החתן. "אחר שנאלצנו אתמול להשליך את תכולת הקדרה", סיפר החותן "הלכתי לקנות מעט בשר בשוק. בעוברי דרך הדוכן שמבשלים בו בשר לסוחרים הגויים, נפלה החתיכה שבידי לדוד שבו מתבשל הבשר. שמחתי מאד, וקניתי מבעל הדוכן את כל הדוד! נזיד נפלא יהיה היום לארוחת הצהרים!".

החתן היה המום: "מה עשית? הלא זה בשר טריפה!". "מה זה תדבר?" צחק החותן, "אמנם היה זה בשר טריפה, אבל נפלה לתוכו חתיכה גדולה של בשר כשר! הלא אתמול פסקת, שאם חתיכה של טריפה נופלת לסיר כשר, הרי היא מטריפה אותו. אם כן, הוא הדין בחתיכה כשרה הנופלת לסיר טרף שמכשירה אותו. אין פשוט מזה!".

קם החתן ממקומו חיוור ורועד, ושאל: "מה עשית? הנשמע כדבר הזה? מאימתי בשר כשר יכול להכשיר קדרה טריפה?! ההפך הוא הנכון, בשר טרף יכול להטריף קדרה כשרה!".

חיך החותן ואמר: "אכן, סלח לי על הבערות שגיליתי. מובן שאתה הוא הצודק! הלא זה הדבר שאני טוען כנגדך השכם והערב, שאברך כשר אחד אינו יכול להכשיר ולהיטיב קדרה טריפה וחבורת לצים, ואילו רשע אחד יכול להטריף קדרה שלימה ולקלקל חבורה שלמה של בחורים כשרים...". (ע"פ רבנו יוסף חיים זצ"ל).

אדם אחד התגורר בעיר שאנשיה רעים וחטאים. לימים, בתו בגרה, והוא החליט לנסוע לישיבה בעיר הגדולה כדי לבחור לה חתן הגון. נסע וחזר עם חתן משכמו ומעלה. נישאו כדת משה וישראל והתגוררו בעליית גג אשר הכין להם אב הכלה.

זמן קצר לאחר החתונה, עלה החותן אל הזוג הצעיר, ופנה אל חתנו: "דע לך חתני היקר, כי עיר זו מושחתת היא, וכל אנשיה רשעים. היזהר לא להתחבר איתם ולא לישב במחיצתם. מוטב שתסתגר בחדרך ותעסוק בתורה!".

אך הבחור התקשה להתנזר ולהיבדל מכל העולם. הוא פנה אל חותנו ואמר לו: "התורה הקדושה נמשלה לאור, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך. בטוח אני, שאם אתחבר עם הבחורים המושחתים, אוכל לקרבם לתורה ולהיטיב את דרכם".

אולם החותן בשלו: "חלילה לך מעשות כדבר הזה. הם יקלקלו אותך, ואתה לא תשפר אותם". כך היו שחים ומתנצחים, דנים ומתווכחים.

יום אחד, עלה החותן לעליית חתנו, ומצאו הוגה בספריו. אמר לו: "התעוררה לי שאלה חמורה, ואיני יודע לפסוק בה. אתה, שתלמיד חכם אתה, ודאי תדע להורות כהלכה!".

"ובכן, גוי אחד נכנס למטבח, ובטעות נשמטה מידו חתיכת בשר טריפה ונפלה היישר לתוך הקדרה. החתיכה קטנה היתה, ואין זה מסתבר שתאסור את כל הקדרה!".

חיך החתן המלומד למשמע הדברים ואמר: "אין כאן מקום לסברות. ההלכה פשוטה. עלי לרדת למטבח ולראות את הסיר והתבשיל ואת החתיכה הטרפה. ירדו השניים למטבח. החותן הציג בפניו את חתיכת הבשר והחתן פסק: "טריפה! עליך לשפוך את כל התבשיל ולהגעיל את הקדרה!". תמה החותן: "הכל בגלל חתיכת בשר כה קטנה?".

☺ זה לא חוק! ☺

פעם הגיעה משלחת מפרנקפורט שבגרמניה אל הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל, בבקשה שימליץ להם על רב שיכתן בעירם. מתוך שנטו להשכלה, הוסיפו תנאי שעל הרב לשאת גם תואר "דוקטור" בצמוד לתואר הרבנות. הפטיר רבי חיים עוזר: "אני יודע שכאשר ד"ר עומד ליד הרב, סימן שהרב חולה..."

☺ חוק חוק אפ"פ... ☺

תלמיד חכם אינו זקוק לתארים ולמדעים – הכל נמצא בתורה.

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

שאלה: כדי לקיים מצות תוספת שבת כהלכה, האם יש עדיפות להתפלל תפלת ערבית לפני השקיעה? תשובה: די לקבל שבת לפני השקיעה, ותפלת ערבית בזמנה. ולכן קוראים שיר השירים בינתיים שתהיה קריאת שמע אחר צאת הכוכבים.

שאלה: כאן בצרפת השבת נכנסת בשעה מאוחרת (לעתים אפילו בשעה 10:30). מה האפשרות המוקדמת ביותר להתפלל ערבית ולאכול סעודת שבת? תשובה: יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה (כשעה וחצי לפני השקיעה), ויקדש ויאכל מיד. וישתדל לאכול עוד כזית פת אחר צאת הכוכבים (כחצי שעה אחר השקיעה).

שאלה: האם אפשר לומר 'לכה דודי' לאחר שיר השירים (כמדומני שכך נהגו בג'רבא), או שראוי לומר לפני שיר השירים? תשובה: עדיף לפני שיר השירים, כדי שיקבלו שבת מוקדם מבעוד יום.

שאלה: לאיזה כיוון צריך לומר "מזמור שיר ליום השבת" בקבלת שבת? תשובה: לכיוון מערב (כך מפורש בספר שלמי ציבור).

שאלה: במקום שנוהגים לומר "מזמור שיר ליום השבת" לכיוון הרגיל, האם עלי לצאת לחוץ או לעמוד בפינה ולקרוא לכיוון מערב? תשובה: צריך לעמוד בפינה ולקרוא לכיוון מערב.

שאלה: אודות בית כנסת שציבור המתפללים בו הינו מעורב מכלל עדות הספרדים, והתחילו כעת לנהוג במנהג הוצאת ספר תורה נוסף בשבת חתן לקרוא בו בפרשת "ואברהם זקן" בברכה. ושאלתנו: א. האם נכון לעשות כן בקהילה מעורבת? ב. אם לא, האם יחיד שהוא בן עדה שנוהגים לעשות כן יכול לנהוג כן בבית הכנסת שכזה?

תשובה: א. אם ועד בית הכנסת מסכימים, אפשר לנהוג כן לכתחילה, ואין בזה שום איסור, כי מנהג זה עתיק מאד והוזכר עוד בימי הגאונים והראשונים והאחרונים (כן כתבו הריטב"א, הרשב"א, הערוך בשם הגאונים, כנסת הגדולה, בית מנוחה, וכן דעת מרן הב"י. וע"ע אור תורה התשמ"ח סימן זק"ן). ב. יחיד גם כן שרוצה לנהוג כן בחתונתו או בחתונת בנו – אם אין התנגדות בצבור, יעשה ויצליח.

שאלה: למנהג תונס שהחתן עולה בעליית רביעי בספר שני וקורא בו "ואברהם זקן", כיצד להמשיך את העולים בסדר הקריאה? תשובה: חמישי – עולה בקטע רביעי. ששי – עולה בקטע חמישי – ויוסיפו עוד אנשים לכבוד החתן (עליית החתן יכולה להחשב במנין שבעה).

שאלה: אשה הרגילה להדליק שני נרות לכבוד שבת, ופעם אחת שכחה לברך ונזכרה לאחר שסיימה להדליק שני הנרות, האם יכולה להוסיף נר ולברך? תשובה: יכולה. דכיון שרגילה לברך לפני ההדלקה (כדין), גילתה דעתה שעדיין לא גמרה להדליק נרות שבת, וכל נרות שבת חשובים כאחד כמבואר בב"י.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ רבי יצחק בן רחל זצ"ל
להצלחת משפחת בניטה הי"ו